

20

J u b i l e u s z
DWUDZIESTOLECIA
INSTYTUTU KASZUBSKIEGO
(1996-2016)

lat

GDAŃSK 2016

Fotografie ze zbiorów Instytutu Kaszubskiego, Jerzego Gajewicza, Mieczysława Ronkowskiego
oraz redakcji „Pomeranii”

Opracowanie: Miłosława Borzyszkowska-Szewczyk, Cezary Obracht-Prondzyński, Tomasz Rembalski

Tłumaczenie na język angielski: Andrzej Chodań

Tłumaczenie na język niemiecki: Marta Turska we współpracy z Anastazją Telaak

Redakcja i korekta: Sławina Kwidzińska

Projekt graficzny: Hanna Obracht-Prondzyńska

Skład i łamanie: Anna Maciejewska, Maciej Ostoja-Lniski

© Copyright by Instytut Kaszubski, Gdańsk 2016

Wydawca: Instytut Kaszubski

Druk: Totem, 88-100 Inowrocław, ul. Jacewska 89

ISBN 978-83-63368-90-6

20

Instytut Kaszubski – idea, ludzie, cele

Zebranie założycielskie Instytutu odbyło się w Gdańsku **20 listopada 1996 r.** Przyjęto na nim statut oraz stworzono rejestr najpilniejszych prac badawczych, związanych z szeroko pojętą problematyką kaszubską. Instytut Kaszubski jako stowarzyszenie ludzi nauki został zarejestrowany sądownie **22 stycznia 1997 r.** Pierwszy Zarząd Instytutu pracował w składzie: prof. Józef Borzyszkowski – prezes, prof. Edward Breza – wiceprezes, prof. Edmund Wittbrodt – skarbnik, mgr Cezary Obracht-Prondzyński – sekretarz, oraz prof. Zygmunt Szultka, red. Stanisław Pestka i prof. Marian Szczodrowski – członkowie Zarządu.

Grono założycieli Instytutu stanowiło 25 osób reprezentujących różne ośrodki naukowe oraz różne dyscypliny: Józef Borzyszkowski – historyk, UG; Edward Breza – językoznawca, UG; Hubert Bronk – ekonomista, USz; Klemens Bruski – historyk, UG; Krystyna Dzwierska – ekonomista, UG; Andrzej Groth – historyk, UG; Zbigniew Grzonka – biochemik, UG; Gerard Labuda

– historyk, PAN i PAU, Poznań; ks. Wiesław Mering – filozof, WSD w Płocku; Cezary Obracht-Prondzyński – historyk i socjolog, UG; Władysław Pałubicki – socjolog i religioznawca, UG; Wiktor Pepliński – historyk, UG; Stanisław Pestka – publicysta, Gdańsk; Hanna Popowska-Taborowska – językoznawca, PAN, Warszawa; Kazimierz Przybyszewski – historyk, UMK; Tadeusz Sadkowski – etnograf, KPE we Wdziedzach; Jerzy Samp – historyk literatury, UG; Witold Stankowski – historyk, WSP w Bydgoszczy; ks. Eugeniusz Stencel – teolog, WSD w Płocku; Brunon Synak – socjolog, UG; Marian Szczodrowski – germanista, UG; Zygmunt Szultka – historyk, PAN, Poznań; Jerzy Treder – językoznawca, UG; Edmund Wittbrodt – nauki techniczne, PG; Mieczysław Wojciechowski – historyk, UMK.

Obecnie do Instytutu należy 136 osób, a w gronie tym Instytutu znalazło się też kilkunastu członków spoza granic Polski z takich krajów, jak: Niemcy, Kanada, Dania, Japonia, Czechy, Estonia czy Belgia.

iat

W ciągu dwudziestu lat działalności Instytut Kaszubski wyróżnił godnością Członka Honoro-wego dziesięć osób:

- Prof. Friedhelm Hinze, Berlin
- Prof. Elżbieta Zawacka, Toruń
- Prof. Gerard Labuda, Poznań
- Prof. Hanna Popowska-Taborska, Warszawa
- Prof. Andrzej Zbierski, Gdańsk
- Ks. abp dr Tadeusz Gocłowski, Gdańsk
- Prof. Kazimierz Kozłowski, Szczecin
- Prof. Eugeniusz Stanisław Kruszewski, Kopenhaga
- Prof. Janusz Jasiński, Olsztyn
- Ks. dr Mieczysław Józefczyk, Elbląg

Honorowym Prezesem Instytutu Kaszubskiego od 2015 roku jest prof. Józef Borzyszkowski.

Zgodnie ze statutem głównym celem Instytu-tu jest: organizowanie prac badawczych i populary-zowanie ich efektów, wzbogacanie i rozwijanie re-gionalnego ruchu kaszubsko-pomorskiego, integrowa-nie kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego oraz podejmowanie działań na rzecz jego rozwoju. Cele te Instytut realizuje poprzez organizację kon-ferencji i seminariów naukowych, tworzenie i re-alizowanie różnych programów badawczych, pro-wadzenie działalności wydawniczej, tworzenie zbiorów bibliotecznych, nawiązywanie kontaktów międzynarodowych oraz pomoc w rozwijaniu mło-dej kadry naukowej.

Wstępny rejestr najpilniejszych prac badaw-czych obejmował m.in. następujące zadania: opra-cowanie historii Kaszubów oraz pełnej, naukowej monografii regionalizmu kaszubsko-pomorskiego,

Członkowie Instytutu Kaszubskiego podczas zebrania sprawozdawczo-wyborczego, 17.04.2015

Wręczenie dyplomu Członka Honorowego
prof. Hannie Popowskiej Taborskiej, 21.05.2013

Wręczenie dyplomu Członka Honorowego
prof. Januszowi Jasińskiemu, 20.06.2016

Spotkanie promujące książkę ks. abpa Henryka Muszyńskiego Prymas z Kaszub oraz wręczenie dyplomu
Członka Honorowego Instytutu Kaszubskiego ks. abp. Tadeuszowi Gocłowskiemu, 13.09.2013

wydanie serii biografii naukowych twórców regionalizmu, opracowanie bibliografii kaszubskiej; kontynuacja badań nad profilem socjologicznym Kaszubów, przygotowanie historii literatury i języka kaszubskiego itd.

Od początku siedzibą Instytutu Kaszubskiego jest Dom Kaszubski w Gdańsku (ul. Straganiarska), dzięki użyczeniu pomieszczeń przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.

Dom Kaszubski w Gdańsku (ul. Straganiarska)

Zarząd Instytutu Kaszubskiego: od lewej Cezary Obracht-Prondzyński, Józef Borzyszkowski, Zbigniew Zielonka, Jerzy Szukalski (Komisja Rewizyjna), Zbigniew Szultka, Andrzej Romanow, 2005 r.

Zarząd IK od lewej: Miłosława Borzyszkowska-Szewczyk, Justyna Pomierska, Magdalena Brochocka (sekretariat IK), Katarzyna Kulikowska, Józef Borzyszkowski z Piotką, Cezary Obracht-Prondzyński, Tomasz Remblaski, Andrzej Romanow i Daniel Kalinowski, 14.09.2014 r.

Projekty naukowe i Nagroda im. Gerarda Labudy

W ciągu dwudziestu lat działalności w Instytucie Kaszubskim zrealizowano liczne indywidualne i zbiorowe projekty badawcze. Efektem tych pierwszych jest m.in. szereg monografii o podstawowym znaczeniu dla poszerzenia wiedzy o Kaszubach i Pomorzu w różnych dyscyplinach (historii, historii i geografii literatury, językoznawstwa, antropologii socjologii itd.).

Ważnym doświadczeniem była realizacja projektów we współpracy z partnerami zagranicznymi, np.

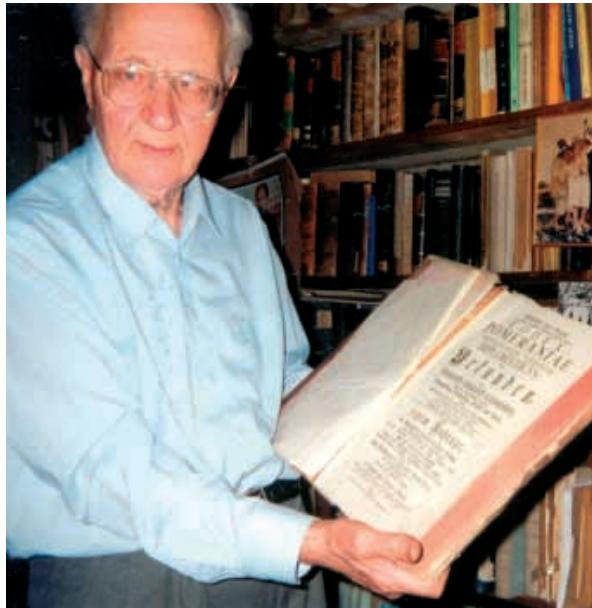
- projekt realizowany wspólnie ze Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim oraz Ostsee-Akademie z Lubeki, którego efektem jest książka: *Pomorze – mała ojczyzna Kaszubów. Historia i współczesność. Kaschubisch-Pommersche Heimat. Geschichte und Gegenwart*, red. J. Borzyszkowski i D. Albrecht, Gdańsk-Lubeka 2000;
- międzynarodowy projekt pt. *Śladami żydowskimi po Kaszubach / Jüdische Spuren in der Kaschubei* (wspólnie z Akademią Baltica z Lubeki), w ramach którego odbyły się dwa warsztaty (2006 i 2007 r.) oraz seminaria naukowe, a efektem jest książka *Śladami żydowskimi po Kaszubach. Przewodnik / Jüdische Spuren in der Kaschubei. Ein Reisehandbuch*, red./hrsg. von M. Borzyszkowska-Szewczyk, Ch. Pletzing, Lübeck-Gdańsk 2010;
- wyjazd badawczy do Kanady (efekt to książka: Józef Borzyszkowski, *O Kaszubach w Kanadzie*, Gdańsk 2004);
- badania realizowane przez prof. Monikę Mazurek wspólnie z Instytutem Sławistyki Uniwersytetu w Oldenburgu pt. *Morphologische Irregularität im Kontakt genetisch verwandter und strukturell ähnlicher Varietten* (2011 r.).

Sukcesem jest także pozyskanie dwóch grantów w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki:

1. *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza* (kierownik naukowy prof. J. Borzyszkowski, lata 2014-2018), którego celem jest przygotowanie syntezy dziejów Kaszubów (autorzy to prof. Zygmunt Szultka, prof. J. Borzyszkowski oraz prof. Cezary Obracht-Prondzyński).
2. *Gniazdo gryfa. Słownik kaszubskich symboli, pamięci i tradycji kultury* (kierownik naukowy prof. C. Obracht-Prondzyński, lata 2015-2020).

W 2012 roku została ustanowiona naukowa Nagroda im. Gerarda Labudy (dzięki donacji Profesora G. Labudy i jego rodziny). Została ona przyznana dwukrotnie:

- w 2013 roku otrzymały ją Sylwia Bykowska (książka: *Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowa polskiej ludności w województwie gdańskim*

Gerard Labuda (1916-2010) w swojej bibliotece

po II wojnie światowej, Gdańsk 2012) oraz Agnieszka Chlebowska (książka „Stare panny”, wdowy i rozwiedzione. Samotne szlachcianki w Prusach w latach 1815-1914 na przykładzie prowincji Pomorze, Szczecin 2012);

- w 2016 r. otrzymali ją Lechosław Jocz (książki: System samogłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich, Szczecin 2013 oraz System spółgłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich, Szczecin 2014), a także Piotr Kitowski (książka Sukcesja spadkowa w mniejszych miastach województwa pomorskiego w II połowie XVII i XVIII wieku. Studium prawno-historyczne, Warszawa 2015).

Każdy laureat otrzymał po 12 500 zł.

Sylwia Bykowska z Nagrodą im. Gerarda Labudy

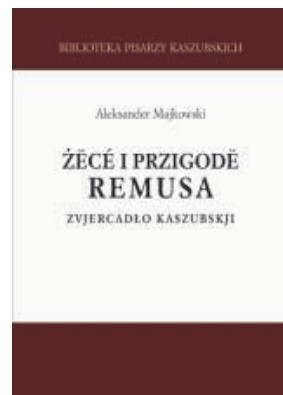
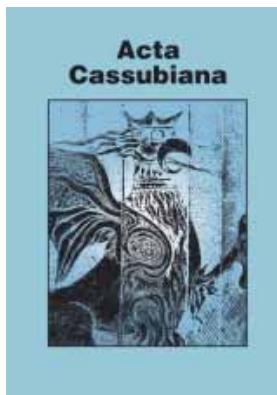
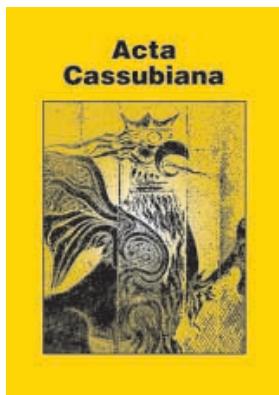
Prace nad projektem *Gniazdo gryfa*, 18.03.2016

20

Działalność wydawnicza

W ciągu 20 lat działalności, samodzielnie lub we współpracy z innymi organizacjami i instytucjami, Instytut wydał ponad 250 publikacji, w tym 17 tomów rocznika naukowego „Acta Cassubiana” (redaktorem naczelnym od początku jest prof. J. Borzyszkowski). Są tu także liczne monografie

cowaniu (w pisowni oryginału i współczesnej pisowni kaszubskiej, ze wstępami filologicznym, literaturoznawczym oraz biograficznym). Dotychczas ukazało się 10 tomów: Florian Stanisław Ceynowa, *Rozmowa Półicha z Kaszębą. Rozmowa Kaszębę z Półochą*, oprac. J. Treder, Gdańsk 2007;

naukowe, biografie, tłumaczenia i krytyczne wydania dawnych tekstów naukowych, bibliografie, materiały pokonferencyjne, wydawnictwa źródłowe, jak również dzieła literackie, literatura autobiograficzna, a nawet albumy, katalogi wystaw itd.

Od 2007 r. wydajemy „Bibliotekę Pisarzy Kaszubskich” (pomysłodawcą był prof. Zbigniew Zielonka). Kolejne tomy zawierają najważniejsze teksty kaszubskiej literatury w krytycznym oprac-

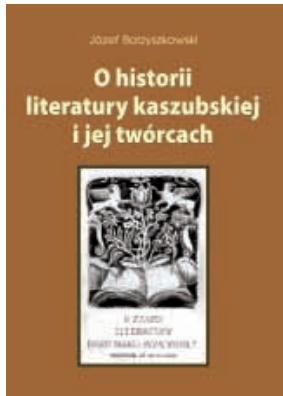
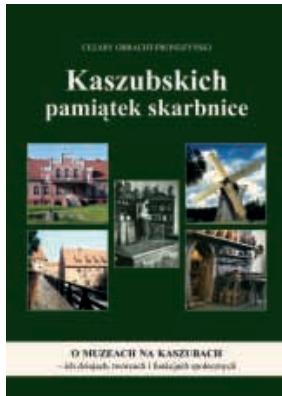
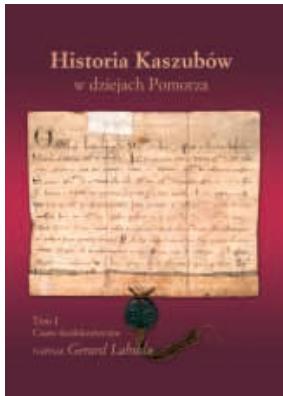
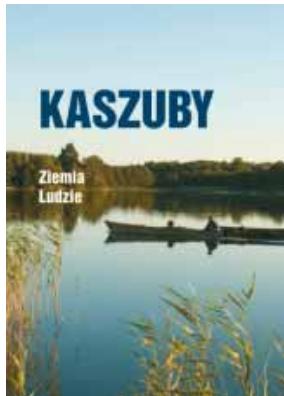
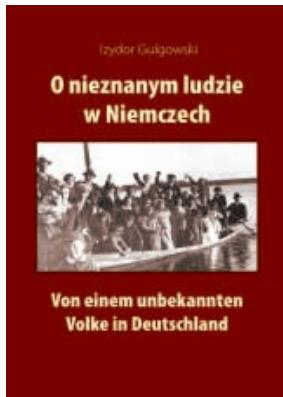
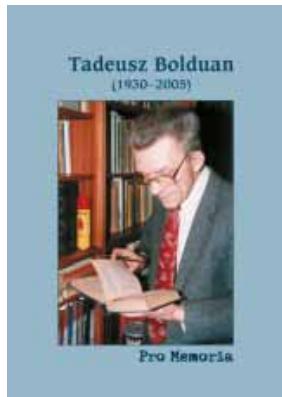
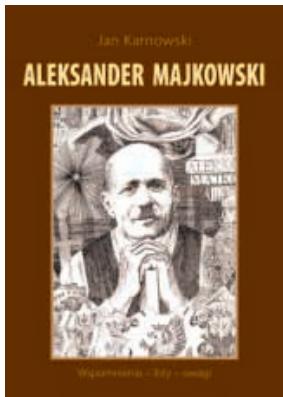
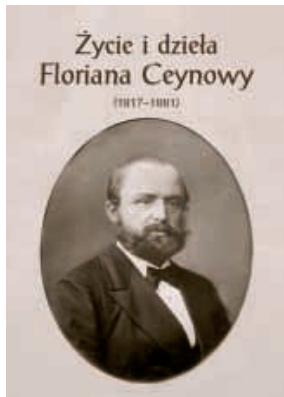
Hieronim Jarosz Derdowski, *Ó panu Czôrlińsczim, co do Pücka pò séć jachôtł*, oprac. Jerzy Samp, J. Treder, Eugeniusz Gołąbek, Gdańsk 2007; Ks. Bernard Sychta, *Dramaty*, cz. I: *Dramaty obyczajowe*, opr. J. Treder, Jan Walkusz, Gdańsk 2008; Jan Rompski, *Dramaty kaszubskie*, opr. Adela Kuik-Kalinowska, Daniel Kalinowski, J. Treder, Wejherowo-Gdańsk 2009; Aleksander Majkowski, *Żęcé i przigodē Remusa. Zjercadło kaszubski*, oprac.

lat

J. Treder, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2010; Jan Karnowski, *Dramaty*, oprac. M. Cybulski, D. Kalinowski, C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2011; *Liryka młodokaszubów*, oprac. Hanna Makurat, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2012; *Poezja Zrzeszińców*, oprac. H. Makurat, J. Borzyszkowski, D. Kalinowski, Gdańsk 2013; Franciszek Sędzicki, *Utwory kaszubskie*, oprac. M. Cybulski, D. Kalinowski, Joanna.

Schodzińska, Gdańsk 2014; *Kaszubscy twórcy z kręgu „Klüki”*, oprac. H. Makurat, A. Kuik-Kalinowska, J. Borzyszkowski, Gdańsk 2015.

W wydawnictwie Instytutu ukazało się już ponad 20 tomów w serii „Pro memoria” (wszystkie tomy przygotowuje prof. J. Borzyszkowski). Jest ona poświęcona osobom ważnym dla pomorskiej kultury lub też osobom z Pomorzem związonym.

Konferencje, seminaria, sympozja

Jednym z najważniejszych zadań Instytutu jest organizacja życia naukowego, czemu służą przede wszystkim różnego rodzaju konferencje, seminaria, sympozja itd. W ciągu 20 lat działania Instytut

nicotaną tematykę, zgodnie z interdyscyplinarnymi zainteresowaniami członków, przyciągały różnych uczestników (nie tylko osoby ze świata akademickiego) oraz kierowane były do różnych

VI Konferencja Kaszuboznawcza, Zrzeszyńcy, Bytów, Muzeum Zachodniokaszubskie, 21.11.2007

Kaszubski był organizatorem lub współorganizatorem ponad 150 takich przedsięwzięć, w tym blisko dwudziestu konferencji międzynarodowych (w kraju i zagranicą).

Organizowane przez Instytut lub przy naszym udziale konferencje i seminaria miały bardzo zróż-

odbiornów (poza badaczami także np. do nauczycieli, muzealników, bibliotekarzy, animatorów kultury, samorządowców itd.). Działania te miały ogromne znaczenie nie tylko dla wymiany myśli i prezentacji najnowszych wyników badań, lecz także dla popularyzowania wiedzy o Kaszubach

20 lat

i Pomorzu. W większości przypadków materiały z nich były udostępniane w formie publikacji zwałowych, artykułów w czasopismach lub materiałów zamieszczanych w sieci.

Kluczowe znaczenie dla prezentacji stanu wiedzy o Kaszubach i Pomorzu miały konferencje, które można określić mianem „przeglądowych”, stanowiły bowiem okazję do dyskusji o dorobku oraz wyzwaniach badawczych, jakie stoją przed osobami zajmującymi się naszym regionem. Kilka z takich konferencji można przywołać: *Pomorski ruch regionalny. Stan i perspektywy* (1999), *Badania kaszuboznawcze w XX wieku* (2000), *Zbrodnie hitlerowskie na Pomorzu 1939-1945. Stan badań i postulaty badawcze* (2001), *Kim są Kaszubi? Nowe tendencje w badaniach społecznych* (2006), *Literatura kaszubska: w nauce – edukacji – życiu publicznym* (2007), *Tradycje gdańskiej humanistyki* (2008).

Przyciągały one badaczy nie tylko z Pomorza, ale także z innych ośrodków w Polsce, a niekiedy także spoza Polski.

Organizujemy także konferencje cykliczne, np. Konferencje Kaszuboznawcze (do 2015 roku – 14, org. prof. D. Kalinowski), Międzynarodowe Konfrontacje Kulturowe „Wielkie Pomorze” (2007 r. Wielkie Pomorze – mit i literatura; 2009 – Tożsamość i wielokulturowość, 2011 – Kultura i sztuka, 2013 – Wierzenia i religie, 2015 – Społeczności i narody, org. prof. A. Kuik-Kalinowska, prof. D. Kalinowski), seminaria pt. *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich* (2005, 2008 i 2011), konferencje pt. *Z dziejów Kultury Pomorza XVIII-XX wieku* (1999, 2003, 2005, 2007, 2009 i 2011) oraz doroczne Konferencje Krajeńskie (18 edycji, org. prof. Jowita Kęcińska).

Promocja *Vademecum – Historii Kaszubów* Józefa Borzyszkowskiego w Mestwinie, 5.03.2015

20 Działania animacyjne, upamiętnienia, debaty, wystawy...

Działalność Instytutu nie ogranicza się wyłącznie do prowadzenia badań, organizacji konferencji oraz wydawania różnorodnych publikacji. Od samego początku równie istotne było uczestniczenie w działaniach mających na celu popularyzację wiedzy, wspieranie animatorów kultury, czy też dbanie o upamiętnienia wybitnych.

W ciągu 20 lat działalności Instytutu współpracowaliśmy przy organizacji kilku wystaw, np. poświęconych Ryszardowi Stryjcowi (1998, 1999), Bronisławowi (Buniemu) Tuskowi (2003), Lechowi

Bądkowskiemu (2009), wystawie 1000-lecie Gdańskie w wydawnictwach (1998), Ruchowi kaszubsko-pomorskiemu w XIX-XXI wieku. W pięćdziesięcioleciu upowszechniania kultury Kaszub i Pomorza przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie (2006), Rosyjskim jeńcom wojennym i emigrantom w Gdańsku 1914-1939 r. (2012) oraz Pierwszej wojnie światowej 1914-1918 (2014) (te dwie ostatnie organizował prof. Andrzej Romanow).

Instytut organizuje także jubileusze osób ważnych dla nauki i kultury (np. Anna Łajming, Zbigniew Zielonka, Stanisław Pestka), uroczystości wspomnieniowe (np. o Lechu Bądkowskim, Róży Ostrowskiej, Janie Piepcie), a także uczestniczy w tworzeniu tablic i innych znaków pamięci, np. tablica poświęcona Aleksandrowi Majkowskemu (Gryfia/Greifswald, 2003), ks. Antoniemu Wolszlegierowi (Piaseczno, 1998), Ryszardowi Stryjcowi (Gdańsk, 2001), Annie Łajming (Przymuszewo, 2004), Józefowi Ceynowie (Czersk i Połczyno, 2005), Róży Ostrowskiej (Wdzydze, 2005), Janowi Karnowskiemu (Krostkowo, 2006), ks. Ignacemu Cyrze (Bytów, 2012) czy Augustynowi Wika-Czarrowskiemu (Hel, 2014).

W roku 2011 r. Instytut współuczestniczył w powstaniu pomnikowego znaku pamięci o Remùsowym Dréchu – Muzykańce Trąbie przy kościołku p.w. św. Judy Tadeusza w Lizakach, a w 2016 r. w powstaniu rzeźby Remusa w Wielkim Buczku.

Tablica pamiątkowa poświęcona pisarzowi kaszubskiemu Józefowi Ceynowie, odsłonięta na domu, w którym spędził ostatnie lata swojego życia w Czersku.

Wystawa o ruchu kaszubsko-pomorskim z okazji 50-lecia
Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, MPiMK-P
w Wejherowie, 2006 r.

Wystawa „Gdańsk a Kaszubi. Kaszubi w Gdańsku”,
z okazji X Zjazdu Kaszubów w Gdańsku,
Ratusz Głównego Miasta, lipiec 2008

Targi Książki, Kraków 2013

Dużym przedsięwzięciem o charakterze naukowym i animacyjnym (lata 2013 i 2014), była Pomorska debata o kulturze, w której uczestniczyło także szereg instytucji kultury i naukowych, a uczestników łącznie było ponad 500. Zakres tematyczny oddają tematy kolejnych spotkań: Pomorska wielokulturowość: niewykorzystane potencjały czy potencjalne ryzyka?; Regionalna i etniczna kultura popularna; Jak popularyzować wiedzę o Pomorzu? Projekty, działania, instytucje, ludzie; Kultura książki – książka dla kultury oraz Kultura pomorska 2.0., czyli o tym, co jest, a czego nie ma w sieci; Pomorska

kultura pamięci; Pomorskie rzeczy – przedmioty, materialność, „dotykalność”, Niematerialne dziedzictwo kulturowe Pomorza; Muzyka pomorska oraz Instytucje kultury – hegemon czy służka?

Inną formą działań jest organizacja forów animatorów kultury. Zorganizowaliśmy trzy spotkania ogólnopomorskie (1999, 2001 i 2011) oraz cztery Bytowskie Fora Animatorów Kultury (2013, 2014, 2015, 2016). Są one okazją do spotkań osób ze świata nauki, z instytucji kultury, organizacji pozarządowych etc.

Uczestnicy IV Bytowskiego Forum Animatorów Kultury przed kościołem w Sominach, 8.10.2016

Partnerzy, współpracownicy, donatorzy

W ciągu 20 lat działalności Instytut Kaszubski, organizując dziesiątki przedsięwzięć o charakterze naukowym, popularyzatorskim, animacyjnym, kulturalnym itd., zbudował szeroką sieć kooperantów – osób i instytucji na Kaszubach, Pomorzu, w Polsce i poza granicami kraju. Są wśród nich wybitni uczeni reprezentujący różne dziedziny wiedzy, twórcy kultury (pisarze, artyści-plastycy, muzycy), działacze regionalni, animatorzy kultury itd. Ale też są to partnerzy instytucjonalni – uczelnie i ich jednostki, akademie nauk, stowarzyszenia naukowe i społeczno-kulturalne, instytuty badaw-

ce oraz instytucje kultury, samorządy, szkoły i biblioteki, instytucje życia publicznego, firmy i media. Z niektórymi kontakty bywają incydentalne, ale z bardzo wieloma współpraca trwa właściwie od samego początku powstania Instytutu.

Wśród partnerów zagranicznych można przywołać takie instytucje, jak np.

- Academia Baltica z Sankelmark k. Flensburga (z nią przeprowadziliśmy m.in. projekt *Śladami Żydów na Kaszubach* czy też seminarium w Sankelmarku *Pommern-Pomorze. Eine Region neu erzählen / Opowieść region na nowo*, 2016),

Promocja tłumaczenia na język niemiecki eposu z 1662 r. Marcina Borzymowskiego: *Morska nawigacja do Lubeka*, 22.01.2015. Od lewej – Christian Pletzing, dyr. Academia Baltica, Miłosława Borzyszkowska-Szewczyk, Juergen Vietig, redaktor książki, były korespondent ARD w Polsce

Uczestnicy polsko-niemieckiej konferencji o pograniczu w Muzeum Szkoly Polskiej w Płotowie, 16.05.2015

- Herder-Institut w Marburgu (m.in. zrealizowaliśmy wspólnie projekt związany z postacią Alexandra Treichla – badacza Kaszub i Pomorza z początku XX wieku),
- Landesverband Mecklenburg und Vorpommern „Kulturbund” e. V., (zorganizowaliśmy szereg seminariów, sesji i konferencji w Niemczech i Polsce, np. *Kaschubisch-Schweriner Begegung* w Parchimiu, 2001; *Auf den Spuren der Kaschuben. Geschichte und Kultur einer polnischen Minderheit im Europäische Integrationsprozess*, Waren, 2002),
- Historische Kommision für Ost-und Westpreussische Landesgeschichte (konferencja Gdańsk i Kaszuby w przeszłości w 2003 r.).

Inny przykład to współpraca międzynarodowej konferencji interdyscyplinarnej *Topografie pamięci pogranicza. Nadrenia i Pomorze w perspektywie porównawczej/Gedächtnistopographien im Grenzraum. Pommern und Rheinland im Vergleich* (2015), wspólnie z Pracownią Badań nad Narracjami Pamięci Pogranicza UG, Institut Moderne im Rheinland – Heinrich-Heine-Universität w Düsseldorfie i Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie.

Podobnych przykładów współpracy międzynarodowej można podać więcej, np. uczestnictwo w przygotowaniu i przeprowadzeniu sesji Międzynarodowej Szkoły Humanistycznej Europy Środkowo-Wschodniej nt. *Małe narody i grupy etniczne we współczesnej Europie: przykład Kaszubów* (2002; wspólnie z Fundacją „Instytut Artes Liberales” oraz Ośrodkiem Badań nad Tradycją Antyczną Uniwersytetu Warszawskiego) czy też wydanie w 2016 r. we współpracy z fundacją Stiftung für Ermordete Juden Europas w Berlinie wspomnień Franka Me-

islera w tłumaczeniu na język niemiecki. Trudno byłoby zliczyć i wymienić wszystkie spotkania, seminaria i wykłady dla osób z różnych krajów europejskich i nie tylko.

Na osobną wzmiankę zasługują kontakty i współpraca z The Wilno Heritage Society i jego liderami, szczególnie z Shirley Mask-Connolly z Ottawy. W ramach tej współpracy dochodzi do wymiany wydawnictw i wsparcia w projektach badawczych, ale też do wzajemnych wizyt na Kaszubach, w Polsce i Kanadzie. Z kolei dzięki Blanche Krbechek rozwija się współpraca ze środowiskiem kaszubskim w USA. Z pewnością upowszechnianiu wiedzy o Kaszubach i popularyzacji kultury kaszubskiej za oceanem służą wydawane książki anglojęzyczne, czy to literackie (tłumaczenia dzieł literackich A. Łajming, H. Derdowskiego, A. Majkowskiego), czy to naukowe (np. J. Borzyszkowskiego, *The Kashubs, Pomerania and Gdańsk*, 2005 czy też *The Kashubs: Past and Present*, ed. C. Obracht-Prondzyński, T. Wicherkiewicz, wyd. Peter Lang, 2011)

Bardzo bogata i różnorodna jest sieć współpracy z instytucjami regionalnymi i krajowymi. Instytut realizował różnorodne projekty naukowe i kulturalne z uczelniami (np. Uniwersytet Gdańskiego, Akademia Pomorska w Słupsku, Politechnika Gdańską), z Biblioteką Gdańską PAN i Oddziałem PAN w Gdańskim, gdańskim oddziałem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Gdańskim Towarzystwem Naukowym, Polskim Towarzystwem Socjologicznym, Archiwami Państwowymi w Szczecinie i Gdańskim, Stowarzyszeniem Güntera Grassa w Gdańskim itd.

W tym miejscu należy podkreślić wagę utworzenia w Gdańskim Stacji Naukowej Polskiej Aka-

demii Umiejętności (październik 2014) oraz powołania przy niej Komisji Kaszubskiej (styczeń 2015). W ramach współpracy z PAU, mimo stosunkowo krótkiego okresu od powstania Stacji i Komisji, zorganizowano konferencję pt. *Kaszubi, Pomorze a Kraków: O zainteresowaniach sprawami kaszubsko-pomorskimi w kręgu Polskiej Akademii Umiejętności*, przygotowano wykład otwarty pt. „Efekt założyciela” a populacja kaszubska oraz przeprowadzono trzy Spotkania z Mistrzem Nauki.

Ważnym partnerem Instytutu są muzea (w Chojnicach, Wdzydzach Kiszewskich, Gdańsku, Słupsku i w Klukach, Bytowie, Lęborku i Człuchowie oraz Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie). Z instytucji kultury kluczowymi partnerami są Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku (m.in. udział w projektach *Rodzina Pomorska* oraz *Nekropolie Pomorza*), Instytut Kultury Miejskiej, a także szereg miejskich i gminnych ośrodków kultury (np. w Karsinie, Sierakowicach, Malborku, Czersku, Główczycach, Tuchomiu, Słupsku, Sztumie, Wielkim Buczku, Wejherowie, Bytowie itd.). Do tego należy dodać liczne biblioteki (np. w Szemudzie, Bolszewie, Gdyni, Lęborku, Słupsku, Starogardzie Gdańskim, Tucholi, Elblągu) oraz takie instytucje, jak: Dom Spotkań z Historią w Warszawie, Europejskie Centrum Solidarności, Gdańską Galerię Güntera Grassa itd. Kluczowymi partnerami są Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie (Zarząd Główny i wiele oddziałów terenowych), Kaszubski Uniwersytet Ludowy we Więżyce, Kaszubski Zespół Parlamentarny, Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące w Brusach, Kaszubskie Forum Kultury w Gdyni.

Dzięki tym i wielu innym instytucjom, organizacjom i podmiotom działalność Instytutu Kaszub-

skiego mogła być efektywna i służyć rozwijaniu wiedzy o Kaszubach i Pomorzu, jej upowszechnianiu i popularyzowaniu dziedzictwa kulturowego naszego regionu. Równie ważni są donatorzy, sponsorzy i mecenasi.

Od 2005 roku Instytut otrzymuje dotacje z MSWiA. Granty na badania i działalność wydawniczą pozyskiwaliśmy także z MNiSW oraz MKiDN.

Bardzo ważnym mecenasem Instytutu jest Hermann-Niermann-Stiftung z Düsseldorfu. Dzięki wsparciu ze strony fundacji mogliśmy trzykrotnie dokonać zakupu potrzebnego sprzętu biurowego oraz mebli do sekretariatu i magazynów. Równie ważne były środki przekazane na projekty naukowe i wydawnicze.

Z innych instytucji należy przywołać także Fundację „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” z Berlinu, Fundację im. Roberta Boscha, czy też Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Bardzo ważne jest wsparcie, jakie uzyskujemy ze strony samorządów lokalnych, powiatowych i wojewódzkich. Do tego należy przywołać pomoc ze strony np. Lokalnej Grupy Rybackiej „Pojezierze Bytowskie”, Fundacji „Partnerstwo Dorzecze Słupi”, kilku leśnictw i nadleśnictw, tj. Bytów, Kościerzyna, Lipka i Przymuszewo.

We wdzięcznej pamięci zachowujemy wszystkie te osoby, które zechciły bezinteresownie wesprzeć działania Instytutu darowizną finansową czy też społecznym wykonaniem różnych zadań. Wszystko to stanowi potwierdzenie sensowności naszych działań.

Jubileusz dwudziestolecia INSTYTUTU KASZUBSKIEGO (1996-2016)

ang.
tum.

Kashubian Institute – Idea, People, Aspirations

The founding meeting of the Kashubian Institute took place in Gdańsk on **November 20th, 1996** during which the statute and register of major projects in the field of Kashubian research were adopted. The Institute was registered in court as an association of scholars on **January 22nd, 1997**. The original Board of Directors consisted of: Prof. Józef Borzyszkowski – Chairman, Prof. Edward Breza – Deputy Chairman, Prof. Edmund Wittbrodt – Treasurer, Mr. Cezary Obracht-Prondzynski M.A. – Secretary, as well as Prof. Zygmunt Szultka, Mr. Stanisław Pestka, Editor and Prof. Marian Szczodrowski – Board Members.

The founding body of the Institute consisted of 25 individuals representing different academic centers and various disciplines: Józef Borzyszkowski – historian, University of Gdańsk; Edward Breza – linguist, University of Gdańsk; Hubert Bronk – economist, USz [University of Szczecin]; Klemens Bruski – historian, University of Gdańsk; Krystyna Dziworska – economist, University of Gdańsk; Andrzej Groth – historian, University

of Gdańsk; Zbigniew Grzonka – biochemist, University of Gdańsk; Gerard Labuda – historian, Polish Academy of Science and Polish Academy of Learning, Poznań; Rev. Wiesław Mering – theological, Seminary in Pelpin; Cezary Obracht-Prondzynski – historian and sociologist, University of Gdańsk; Władysław Pałubicki – sociologist and religion scholar, University of Gdańsk; Wiktor Pepliński – historian, University of Gdańsk; Stanisław Pestka – columnist Gdańsk; Hanna Popowska-Taborska – linguist, University of Gdańsk, Warsaw; Kazimierz Przybyszewski – historian, Nicolaus Copernicus University; Tadeusz Sadkowski – ethnographer, Kashubian Ethnographic Park in Wdzydze; Jerzy Samp – literature historian, University of Gdańsk; Witold Stankowski – historian, Teacher's College in Bydgoszcz; Rev. Eugeniusz Stencel – theologian, Seminary in Pelplin; Brunon Synak – sociologist, University of Gdańsk; Marian Szczodrowski – germanist, University of Gdańsk; Zygmunt Szultka – historian, Polish Academy of Science, Poznań; Jerzy Treder – linguist,

Univeristy of Gdańsk; Edmund Wittbrodt – technical sciences, Gdańsk University of Technology; Mieczysław Wojciechowski – historian, Nicolaus Copernicus University in Toruń.

Currently, the Institute has 136 members, including a dozen or so foreign ones from such countries as: Germany, Canada, Denmark, Japan, the Czech Republic, Estonia or Belgium.

During the two decades of its activity, the Kashubian Institute has granted the title of Honorary Member to ten persons:

- Prof. Friedhelm Hinze, Berlin
- Prof. Elżbieta Żawacka, Toruń
- Prof. Gerard Labuda, Poznań
- Prof. Hanna Popowska-Taborska, Warsaw
- Prof. Andrzej Zbierski, Gdańsk
- Ks. abp dr Tadeusz Gocłowski, Gdańsk
- Prof. Kazimierz Kozłowski, Szczecin
- Prof. Eugeniusz Stanisław Kruszewski, Copenhagen
- Prof. Janusz Jasiński, Olsztyn
- Ks. dr Mieczysław Józefczyk, Elbląg

Prof. Józef Borzyszkowski has held the function of the Honorary Chairman of the Kashubian Institute since 2015.

According to the statute, the main goal of the Institute is to: *analyze research works and popularize their findings, enrich and develop regional Kashubian-Pomeranian activism, integrate the Kashubian-Pomeranian scientific community, as well as take measures aimed at its development.* The objectives are achieved through organizing scientific conferences and seminars, creating and implementing various research programs, conducting publishing

activity, establishing library collections, facilitating international contacts and assisting in the development of young scholars.

The preliminary register of research tasks included, among others, the following: preparing work on the history of Kashubs, as well as complete, scholarly monograph of Kashubian-Pomeranian regionalism, publishing scholarly biographies on creators of regionalisms, establishing a bibliography for Kashubian studies; continuation of research on the sociolinguistic profile of Kashubs, preparing works on the history of Kashubian language and literature etc.

Since the beginning, the Kashubian Institute can be found at the same address in the Kashubian House in Gdańsk (Straganiarska Street), the premises made available by the Kashubian-Pomeranian Association.

Scholarly Projects and the Gerard Labuda Award

During the two decades of its activity, the Kashubian Institute has been the site of numerous individual and collective research projects. The effects of the former include, among others, a number of monographs of fundamental importance for promoting the knowledge about Kashubia and Pomerania in various disciplines (history, history and geography of literature, linguistics, anthropology, sociology etc.).

Invaluable experience has been gained through completion of projects in co-operation with foreign partners, such as:

- the project carried out together with the Kashubian-Pomeranian Association and the Ostsee-Akademie from Lübeck, which resulted in the book: *Pomorze – mała ojczyzna Kaszubów. Historia i współczesność. Kaschubisch-Pommersche Heimat. Geschichte und Gegenwart*, [Pomerania – the Small Fatherland of the Kashubs. Past and Present] edited by J. Borzyszkowski, D. Albrecht, Gdańsk-Lubeka 2000);
- international project entitled *Śladami żydowskimi po Kaszubach / Jüdische Spuren in der Kaschubei* [Following the Jewish Footsteps in Kashubia] in co-operation with Academia Baltica from Lübeck; the project included two workshops (2006 and 2007), as well as a scientific seminar and resulted in a book publication entitled *Śladami żydowskimi po Kaszubach*.

Przewodnik / Jüdische Spuren in der Kaschubei. Ein Reisehandbuch, ed. M. Borzyszkowska-Szewczyk, Ch. Pletzing, Lübeck-Gdańsk 2010;

- research trip to Canada (resulting in the book: Józef Borzyszkowski, *O Kaszubach w Kanadzie* [On the Kashubs of Canada], Gdańsk 2004);
- research carried out by Prof. Monika Mazurek jointly with the University of Oldenburg Slavic Studies Institute entitled *Morphologische Irregularität im Kontakt genetisch verwandter und strukturell ähnlicher Varietten* (2011).

Another success is the securing of two grants as part of the National Programme for the Development of Humanities:

1. *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza* [The Kashubs in the History of Pomerania] which aims at preparing a synthesis of the Kashubian history; scientific director Prof. J. Borzyszkowski, 2014-18, authors Prof. Zygmunt Szultka, Prof. J. Borzyszkowski and Prof. Cezary Obracht-Prondzyński.
2. *Gniazdo gryfa. Słownik kaszubskich symboli, pamięci i tradycji kultury* [The Griffin's Nest. Dictionary of Kashubian Symbols, Memory and Cultural Traditions], scientific director Prof. C. Obracht-Prondzyński, years 2015-2020.

In 2012 the Gerard Labuda Award for scientific achievement was established thanks to the donation by Professor G. Labudy and his family. It was awarded on two occasions:

- in 2013 to Sylwia Bykowska for the book: *Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowej polskiej ludności w województwie gdańskim po II wojnie światowej* [National Rehabilitation and Verification of Polish Population in the Gdańsk Province After WWII], Gdańsk 2012 and Agnieszka Chlebowska for the book: „*Stare panny, wdowy i rozwiedzione. Samotne szlachcianki w Prusach w latach 1815-1914 na przykładzie prowincji Pomorze*” [Old Maids, Widows and Divorcees. Single Women of Nobility in Prussia 1815-1914. Pomeranian Province Example], Szczecin 2012;

- in 2016 to Lechosław Jocz for the books: *System samogłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich* [The Vowel System of Modern Local Dialects of Central Kashubia], Szczecin 2013 and *System spółgłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich* [The Consonant System of Modern Local Dialects of Central Kashubia], Szczecin 2014, as well as Piotr Kitowski for the book *Sukcesja spadkowa w mniejszych miastach województwa pomorskiego w II połowie XVII i XVIII wieku. Studium prawno-historyczne* [Inheritance Succession in the Smaller Cities of Pomerania in the Second Half of XVII and XVIII cent.], Warszawa 2015.

Each of the winners received PLN 12 500 .

Publishing Activity

During twenty years of its activity the Institute, acting on its own or in cooperation with other organizations and institutions, has published over 250 publications, including 17 volumes of the scholarly yearbook “Acta Cassubiana” (Prof. J. Borzyszkowski its editor-in-chief since conception). There are also numerous scientific monographs, biographies, translations and critical review publications of old scholarly texts, bibliographies, post-conference materials, source materials, as well as literary works, autobiographical literature and even albums, exhibition catalogues etc.

Since 2007 we have been publishing *Biblioteka Pisarzy Kaszubskich* [The Library of Kashubian Writers], its idea was generated by Prof. Zbigniew Zielonka. Successive volumes contain the most important texts of Kashubian literature along with their critical analyses, including both original and contemporary Kashubian spelling, as well as philological, literary and biographical introductions. The following ten volumes have been published so far: Florian Stanisław Ceynowa, *Rozmówka Pòłôcha z Kaszëbą. Rozmówka Kaszëb z Polôchā* [A Talk of a Pole with a Kashub. A Talk of a Kashub with

a Pole.], ed. J. Treder, Gdańsk 2007; Hieronim Jarosz Derdowski, *Ó panu Czôrlińscim, co do Pùcka pò séće jachòł* [About Mr Czorlinski Who Travelled to Puck] , ed. Jerzy Samp, J. Treder, Eugeniusz Gołabek, Gdańsk 2007; Ks. Bernard Sychta, *Dramaty, cz. I: Dramaty obyczajowe* [Dramas. Part I.], ed. J. Treder, Jan Walkusz, Gdańsk 2008; Jan Rompski, *Dramaty kaszubskie*, ed. Adela Kuik-Kalinowska, Daniel Kalinowski, J. Treder, Wejherowo-Gdańsk 2009; Aleksander Majkowski, *Żécé i przigodë Remusa. Zvjercadło kaszubski* [The Life and Adventures of Remus. The Kashubian Mirror], ed. J. Treder, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2010; Jan Karnowski, *Dramaty*, ed. M. Cybulski, D. Kalinowski, C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2011; *Liryka młodokaszubów* [The Lyric

of Young-Kashubians], ed. Hanna Makurat, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2012; *Poezja Zrzeszińców* [Poetry of Zrzesińce], ed. H. Makurat, J. Borzyszkowski, D. Kalinowski, Gdańsk 2013; Franciszek Sędzicki, *Utwory kaszubskie* [Kashubian Pieces], ed. M. Cybulski, D. Kalinowski, Joanna. Schodzińska, Gdańsk 2014; *Kaszubscy twórcy z kręgu "Kléki"* [Kashubian Artists of the 'Kléka' Circle] , ed. H. Makurat, A. Kuik-Kalinowska, J. Borzyszkowski, Gdańsk 2015.

The Institute has already published over 20 volumes in the "Pro memoria" series; all edited by Prof. J. Borzyszkowski. The series is dedicated to persons of importance to the Pomeranian culture or those with close ties to Pomerania.

Conferences, Seminars, Symposia

One of the most important tasks of the Institute consists of organizing scientific life, mostly through various kinds of conferences, seminars, symposia etc. During the two decades of its activity the Kashubian Institute has organized or co-organized over 150 such events, including nearly twenty of international character (in the country and abroad).

The conferences and seminars held or co-held by the Institute dealt with richly diverse subjects reflecting interdisciplinary character of its members. The events attracted a wide array of participants (not just from the world of academia) and

were directed to a varied public, aside from researches also e.g. teachers, museum workers, librarians, cultural managers, self-government representatives etc.. They have been of great importance not just in the exchange of ideas and presentation of most up to date research but in popularizing the knowledge about Kashubia and Pomerania. In most cases, the materials were made available in the form of books and monographs, journal articles or web-published materials.

Crucial to the promotion of knowledge on Kashubia and Pomerania were the conferences of "review" character as they provided a discussion

platform on research output and challenges faced by those specializing in our region. The following are a few examples of such conferences *Pomorski ruch regionalny. Stan i perspektywy* (1999) [Pomeranian Regional Movement. Present and Future Prospects], *Badania kaszuboznawcze w XX wieku* [Kashubian Studies in the XXth Century] – 2000, *Zbrodnie hitlerowskie na Pomorzu 1939-1945. Stan badań i postulaty badawcze* [Nazi Crimes in Pomerania 1939-1945. State of Research and Research Postulates] – 2001, *Kim są Kaszubi? Nowe tendencje w badaniach społecznych* [Who Are the Kashubs? New Tendencies in Social Studies] – 2006, *Literatura kaszubska: w nauce – edukacji – życiu publicznym* [Kashubian Literature in Science, Education and Public Life] – 2007, *Tradycje gdańskiej humanistyki* [Traditions of Gdańsk Humanities] – 2008. They have attracted researches not just from Pomerania but also from other parts of Poland, as well as on occasion from abroad.

We also organize conference events of regular character e.g. *Konferencje Kaszuboznawcze* [Kashubian Studies Conferences] (14 till 2015, org. Prof. D. Kalinowski), International Cultural Confrontations “*Wielkie Pomorze*” [Great Pomerania], 2007 – *Wielkie Pomorze – mit i literatura* [Great Pomerania – Myth and Literature]; 2009 – *Tożsamość i wielokulturowość* [Identity and Multiculturalism], 2011 – *Kultura i sztuka* [Culture and Arts], 2013 – *Wierzenia i religie* [Beliefs and Religions], 2015 – *Społeczności i narody* [Communities and Nations], org. Prof. A. Kuik-Kalinowska, Prof. D. Kalinowski), seminars *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich* [Our Roots. Around Genealogical Searches of Pomeranian Families] – 2005, 2008 and 2011, conferences *Z dziejów Kultury Pomorza XVIII-XX wieku* [From the History of Pomeranian Culture of XVIII-XXth Centuries] – 1999, 2003, 2005, 2007, 2009 and 2011, as well as the annually held *Krajeńskie Konferencje* – 18 editions, org. Prof. Jowita Kęcińska.

Cultural Activism, Commemorative Events, Debates, Exhibitions...

The Institute does not limit its activity to conducting research, organizing conferences and releasing various publications. Since the very beginning, it has also been equally important to participate in initiatives aimed at popularizing knowledge, supporting cultural managers or commemoration of prominent figures.

During the 20 years of Institute's activity we have co-operated at organizing a number of exhibitions, e.g., dedicated to Ryszard Stryjc (1998, 1999), Bronisław (Buni) Tusk (2003), Lech Bądkowski (2009), the exhibitions entitled *1000-lecie Gdańskie w wydawnictwach* (1998) [1000 Years of Gdańsk in Publications], *Ruchowi kaszubsko-*

-pomorskiemu w XIX-XXI wieku. W pięćdziesięciolecie upowszechniania kultury Kaszub i Pomorza przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie [The Kashubian-Pomeranian Movement in the XIX-XXI Centuries. On the 50th Anniversary of Popularizing the Culture of Kashubia and Pomerania by the Kashubian-Pomeranian Association] – 2006, Rosyjskim jeńcom wojennym i emigrantom w Gdańsku 1914-1939 r. [Dedicated to Russian POWs and Emigres in Gdańsk 1914-1939] – 2012, as well as Pierwszej wojnie światowej 1914-1918 [The First World War] – 2014; the two last ones were organized by Prof. Andrzej Romanow.

The Institute also holds jubilees of prominent figures in the world of academia and culture (e.g. Anna Łajming, Zbigniew Zielonka, Stanisław Pestka), commemorative events (e.g. dedicated to Lech Bądkowski, Róża Ostrowska, Jan Piepka), as well as participating in creation of memorial plaques and other commemorative symbols, e.g. the plaque dedicated to Aleksander Majkowski (Gryfia/Greifswald, 2003), Rev. Antoni Wolszlegier (Piaseczno, 1998), Ryszard Stryjc (Gdańsk, 2001), Anna Łajming (Przymuszewo, 2004), Józef Ceynowa (Czersk and Połczyno, 2005), Róża Ostrowska (Wdzydze, 2005), Jan Karnowski (Krostkowo, 2006), Rev. Ignacy Cyra (Bytów, 2012) or Augustyn Wika-Czarnowski (Hel, 2014)

In 2011, the Institute participated in a collective effort to establish a commemorative monument dedicated to *Remùsowy Dréch – Muzykant Trąba* [Remus' Friend – the Musician Trąba] at the St. Judas Thaddaeus Church in Lizaki, and in 2016 in the placement of Remus' sculpture in Buczek Wielki.

The debate entitled *Pomorska debata o kulturze* [Pomerania Cultural Debate] was a major event

of scholarly and cultural activation character (years 2013 and 2014) in which partook a number of cultural and scientific institutions and over 500 participants. The range of subjects is reflected in the themes of successive meetings: *Pomorska wielokulturowość: niewykorzystane potencjały czy potencjalne ryzyka?* [Pomeranian Multiculturalism – Unused Potential or Potential Risks?]; *Regionalna i etniczna kultura popularna* [Popular Regional and Ethnic Culture]; *Jak popularyzować wiedzę o Pomorzu? Projekty, działania, instytucje, ludzie* [How to Popularize Pomerania? Projects, Measures, Institutions, People]; *Kultura książek – książka dla kultury* [A Book Culture – A Book for Culture] oraz *Kultura pomorska 2.0., czyli o tym, co jest, a czego nie ma w sieci* [Pomeranian Culture 2.0 i.e. What One May Find and What is Missing on the Web]; *Pomorska kultura pamięci* [Pomeranian Culture of Memory]; *Pomorskie rzeczy – przedmioty, materialność, „dotykalność”* [Pomeranian Materiality – Objects, Materiality, „Tangibility”], *Niematerialne dziedzictwo kulturowe Pomorza* [Non-Material Heritage of Pomerania]; *Muzyka pomorska* [Pomeranian Music] and *Instytucje kultury – hegemon czy służka?* [Cultural Institutions – Hegemon or Servant?]

Another form of activity is organization of cultural activism forums. We have organized three Pomerania-wide meetings (1999, 2001 and 2011), as well as on four occasions *Bytowskie Fora Animatorów Kultury* (2013, 2014, 2015, 2016) [Bytów Fora of Cultural Managers and Activists] locally based in Bytów. These meetings provide an opportunity for meetings between people coming from the world of science, cultural institutions, non-governmental organizations etc.

Partners, Coworkers, Donors

During the 20 years of its activity the Kashubian Institute by organizing dozens of scholarly, promotional, cultural initiatives has created an extensive network of partners – individuals and institutions in Kashubia, Pomerania, as well as throughout Poland and outside its borders. Among them one may find distinguished scholars representing various field of knowledge, creators of culture (writers, visual artists, and musicians), regional activists, managers of culture etc. There are also institutional partners – universities and their affiliated bodies, academies of science, societies of scholars and scientific associations, as well as social-cultural organizations, research institutes, cultural foundations, self-governments, schools, libraries, public institutions and the media. Contacts with some of them are of incidental character while in case of others the cooperation has been of an ongoing character from the very first days of the Institute.

Among the foreign partners we may mention such institutions as:

- Academia Baltica from Sankelmark near Flensburg, with which we completed, among others, the project *Śladami Żydów na Kaszubach* [Following the Jewish Footsteps in Kashubia] or the seminar in Sankelmark Pommern-Pomorze. Eine Region neu erzählen / Opowiedzieć region na nowo, 2016 [To Tell the Region Anew],

- Herder-Institut in Marburg, among others, we have jointly carried out the project connect with Alexander Treichel – Kashuby and Pomerania researcher from the beginning of the XXth century,
- Landesverband Mecklenburg und Vorpommern „Kulturbund“ e. V.; we organized together a number of seminars, sessions and conferences in Germany and Poland, e.g. *Kaschubisch-Schweriner Begegung w Parchimiu, 2001; Auf den Spuren der Kaschuben. Geschichte und Kultur einer polnischen Minderheit im Europäische Integrationsprozess*, Waren, 2002,
- Historische Kommission für Ost-und Westpreussische Landesgeschichte – the conference *Gdańsk i Kaszuby w przeszłości* [Gdańsk and Kashubia in the Past] in 2003.

Another example of co-operation is the organizing of an international conference of interdisciplinary character *Topografie pamięci pogranicza. Nadrenia i Pomorze w perspektywie porównawczej/Gedächtnistopographien im Grenzraum. Pommern und Rheinland im Vergleich* (2015) [Topographies of Borderland Memory. The Rhineland and Pomerania in a Comparative Perspective], along with the Research Lab for Memory Narratives of Borderlands at the University of Gdańsk, Institut Moderne im Rheinland – Heinrich-Heine-Universität

in Düsseldorf and the Museum of Western Kashubia in Bytów).

Further examples of international cooperation could be mentioned, e.g. participation in the preparing and conducting a session of the East Central European School in the Humanities entitled *Małe narody i grupy etniczne we współczesnej Europie: przykład Kaszubów* (2002) [Small Nations and Ethnic Groups in Modern Europe: the Kashubians]; along with the Foundation "Instytut Artes Liberales" and the Centre for Research on Tradition of Antiquity at the University of Warsaw or the 2016 publishing of Frank Meisler memoirs in German translation in cooperation with the Stiftung für Ermordete Juden Europas Foundation in Berlin.

Particular mention should be paid to the contacts and cooperation with the Wilno Heritage Society and its leaders, especially with Mrs. Shirley Mask-Connolly from Ottawa. The cooperation framework has included publication exchanges, as well as mutual visits in Kashubia, both in Poland and Canada. In turn, thanks to the efforts of Mrs. Blanche Krbechek, there is also growing cooperation with the Kashubian community in the USA. Without a doubt, promotion of knowledge about Kashubia and popularization of the Kashubian culture is well served by book publications in English, both of literary character (translations of literary works by A. Łajming, H. Derdowski, A. Majkowski) and scholarly nature (e.g. J. Borzyszkowski's *The Kashubs, Pomerania and Gdańsk*, 2005 or *The Kashubs: Past and Present*, ed. C. Obracht-Prondzyński, T. Wicherkiewicz, publ. Peter Lang, 2011)

The network of co-operation with regional and national institutions is very broad and diverse.

The Institute has carried out various scientific and cultural projects with higher learning institutions (e.g. University of Gdańsk, Pomeranian Academy in Słupsk, Gdańsk University of Technology), Gdańsk Library of the Polish Academy of Sciences (PAN) and the PAN Branch in Gdańsk, Gdańsk Branch of Polish Ethnological Society, Gdańsk Scientific Society, Polish Sociological Association, State Archives in Szczecin and Gdańsk, Güntera Grass Society in Gdańsk and others.

At this point, one should mention the importance of establishing the Science Station of Polish Academy of Learning (PAU) in Gdańsk (October 2014) and creation of the Kashubian Commision affiliated with it (January 2015). Thanks to co-operation with the PAU, despite a relatively brief period since creation of the Science Station and Commission, a conference entitled *Kaszubi, Pomorze a Kraków: O zainteresowaniach sprawami kaszubsko – pomorskim w kręgu Polskiej Akademii Umiejętności* [Kashubs, Pomerania and Cracow: on Kashubian-Pomeranian Interests in the Polish Academy of Learning Circle] was organized, in addition an open lecture on "*Efekt założyciela*" a populacja kaszubska" ["The Founder's Effect and Kashubian Population"] was held, as well as three meetings with prominent scholars as part of the series *Spotkania z Mistrzem Nauki* [Meetings with Masters of Science].

Museums are important partners of the Institute (in Chojnice, Wdzydze Kiszewskie, Gdańsk, Słupsk and Kluki, Bytów, Lębork and Człuchów, as well as the Museum of the Kashubian-Pomeranian Literature and Music in Wejherowo). When it comes to cultural institutions, the key partners are the Baltic Sea Cultural Centre in Gdańsk

(among others, participation in the projects *Rodzina Pomorska* and *Nekropolie Pomorza* [Pomeranian Family and Pomeranian Necropolis], the City Culture Institute, as well as a number of municipal and central level cultural centers (e.g. in Karsina, Sierakowice, Malbork, Czersk, Główczyce, Tuchom, Słupsk, Sztumi, Wielki Buczk, Wejherowo, Bytów etc.). One should also add to the list numerous libraries (e.g. in Szemud, Bolszewo, Gdynia, Lębork, Słupsk, Starogard Gdańsk, Tuchola, Elbląg), as well as such institutions as the History Meeting House in Warsaw, the European Solidarity Centre, the Gdańsk Günter Grass Gallery. Key partners are the Kashubian-Pomeranian Association (the Board and numerous local branches), the Kashubian Folk University in Wieżyca, the Kashubian Parliamentary Group, the Kashubian Secondary School in Brusy or the Kashubian Culture Forum in Gdynia.

Thanks to the above mentioned and numerous other institutions, organizations and entities, the Kashubian Institute has been able to effectively pursue its mission of developing knowledge about Kashubia and Pomerania, promoting our region and popularizing its cultural heritage. Equally important role in carrying out that mission has been played by the many donors, sponsors and patrons.

Since 2005, the Institute has been a recipient of a subsidy from the Ministry of the Interior and Administration. We have also obtained research and publishing grants from the Ministry of Science and Higher Education, as well as the Ministry of Culture and National Heritage.

The Hermann-Niermann-Stiftung Foundation from Düsseldorf is a prominent benefactor of the Institute. Thanks to its support we were able on three separate occasions to purchase office

equipment, as well as to furnish secretarial bureau and storage spaces. Equally important were the financial means we received for carrying out scientific and publishing projects.

Other institutions that should be mentioned include also the Remembrance, Responsibility and Future Foundation from Berlin, the Robert Bosch Foundation or the Foundation for Polish-German Cooperation.

The support we receive from self-government structures in local, county and provincial has been of tremendous importance. Here one should also mention the assistance received from e.g. Local Fisheries Group "Bytów Lakeland", the Słupia River Basin Foundation, a number of State Forest Districts, such as, Bytów, Kościerzyna, Lipka and Przymuszewo.

It is with deep gratitude that we keep in memory all those individuals who have granted us their selfless assistance, be it in the form of providing financial contribution or volunteering assistance. They all confirm that our work does have profound sense.

Jubileusz dwudziestolecia INSTYTUTU KASZUBSKIEGO (1996-2016)

niem
tum.

Kaschubisches Institut – Idee, Menschen, Ziele

Die Gründungsversammlung des Instituts, auf der seine Satzung genehmigt und ein Katalog der vordringlichen, mit der weit gefassten kaschubischen Thematik verbundenen Forschungsprojekte erstellt wurde, fand am **20. November 1996** in Gdańsk/Danzig statt. Das Kaschubische Institut als ein wissenschaftlicher Verein wurde am **22. Januar 1997** gerichtlich eingetragen. Der erste Vorstand des Instituts arbeitete in folgender Besetzung: Prof. Józef Borzyszkowski – Vorstandsvorsitzender, Prof. Edward Breza – stellvertretender Vorstandsvorsitzender, Prof. Edmund Wittbrodt – Schatzmeister, Mag. Cezary Obracht-Prondzyński – Sekretär, und Prof. Zygmunt Szultka, Red. Stanisław Pestka und Prof. Marian Szczodrowski – Vorstandsmitglieder.

Den Kreis der Gründungsmitglieder des Instituts bildeten 25 Personen, die verschiedene Forschungsinstitute und -bereiche vertraten: Józef Borzyszkowski – Historiker, Universität Gdańsk; Edward Breza – Sprachwissenschaftler, Universität Gdańsk; Hubert Bronk – Wirtschaftswissenschaft-

ler, Universität Szczecin/Stettin; Klemens Bruski – Historiker, Universität Gdańsk; Krystyna Dziworska – Wirtschaftswissenschaftlerin, Universität Gdańsk; Andrzej Groth – Historiker, Universität Gdańsk; Zbigniew Grzonka – Biochemiker, Universität Gdańsk; Gerard Labuda – Historiker, Polnische Akademie der Wissenschaften und Polnische Akademie der Gelehrsamkeit, Poznań/Posen; Pf. Wiesław Mering – Philosoph, Höheres Theologisches Seminar in Pelplin; Cezary Obracht-Prondzyński – Historiker und Soziologe, Universität Gdańsk; Władysław Pałubicki – Soziologe und Religionswissenschaftler, Universität Gdańsk; Wiktor Pepliński – Historiker, Universität Gdańsk; Stanisław Pestka – Publizist, Gdańsk; Hanna Popowska-Taborska – Sprachwissenschaftlerin, Polnische Akademie der Wissenschaften, Warszawa/Warschau; Kazimierz Przybyszewski – Historiker, Nikolaus-Kopernikus-Universität Toruń/Thorn; Tadeusz Sadkowski – Ethnograph, Freilichtmuseum Wdzydze; Jerzy Samp – Literaturhistoriker, Universität Gdańsk; Witold Stankowski – Historiker,

Pädagogische Hochschule in Bydgoszcz; Pf. Eugeniusz Stencel – Theologe, Höheres Theologisches Seminar in Pelplin; Brunon Synak – Soziologe, Universität Gdańsk; Marian Szczodrowski – Germanist, Universität Gdańsk; Zygmunt Szultka – Historiker, Polnische Akademie der Wissenschaften, Poznań; Jerzy Treder – Sprachwissenschaftler, Universität Gdańsk; Edmund Wittbrodt – Ingenieurwissenschaftler, Technische Universität Gdańsk; Mieczysław Wojciechowski – Historiker, Nikolaus-Kopernikus-Universität Toruń.

Zurzeit zählt das Institut 136 Mitglieder, darunter Akademiker aus Deutschland, Kanada, Dänemark, Japan, aus der Tschechischen Republik, aus Estland und Belgien. Während der zwanzigjährigen Tätigkeit des Kaschubischen Instituts wurden zehn Personen mit der Ehrenmitgliedswürde ausgezeichnet:

- Prof. Friedhelm Hinze, Berlin
- Prof. Elżbieta Zawacka, Toruń
- Prof. Gerard Labuda, Poznań
- Prof. Hanna Popowska-Taborska, Warszawa
- Prof. Andrzej Żbierski, Gdańsk
- Pf. Erzb. Dr. Tadeusz Gocłowski, Gdańsk
- Prof. Kazimierz Kozłowski, Szczecin
- Prof. Eugeniusz Stanisław Kruszewski, Kopenhagen
- Prof. Janusz Jasiński, Olsztyn/Allenstein
- Pf. Dr. Mieczysław Józefczyk, Elbląg/Elbing

Seit 2015 ist Prof. Józef Borzyszkowski Ehrenvorstandsvorsitzender des Kaschubischen Instituts.

Hauptaufgaben des Instituts sind gemäß seiner Satzung: „Die Organisation von Forschungsarbei-

ten und Verbreitung ihrer Ergebnisse, die Bereicherung und Entwicklung der regionalen kaschubisch-pommerschen Bewegung, die interne Integration des kaschubisch-pommerschen wissenschaftlichen Milieus sowie das Ergreifen von Maßnahmen zur Förderung seiner Entwicklung“.

Das Institut verfolgt diese Ziele, indem es wissenschaftliche Konferenzen und Seminare organisiert, verschiedene Forschungsprogramme initiiert und durchführt, regelmäßig Monographien, Konferenzakten und Dokumentationen herausgibt, eine Bibliotheksammlung erstellt, internationale Kontakte knüpft sowie Nachwuchswissenschaftler fördert.

Der Katalog der Forschungsarbeiten, die zu Beginn der Institutstätigkeit als vorrangig anerkannt wurden, umfasste u.a. die Bearbeitung der Geschichte der Kaschuben sowie der vollständigen wissenschaftlichen Bibliographie des kaschubisch-pommerschen Regionalismus, die Herausgabe einer Serie wissenschaftlicher Biographien der wichtigsten Begründer des kaschubischen Regionalismus, die Herausgabe einer kaschubischen Bibliographie, die fortlaufende Erforschung des soziologischen Profils der Kaschuben, die Vorbereitung einer kaschubischen Literatur- und Sprachgeschichte usw.

Sitz des Kaschubischen Instituts ist seit seinen Anfängen das Kaschubische Haus in Gdańsk (ul. Straganiarska), das ihm dankenswerter Weise von der Kaschubisch-Pommerschen Vereinigung zur Nutzung überlassen wurde.

Forschungsprojekte und der Gerard-Labuda-Preis

Im Verlauf seiner zwanzigjährigen Tätigkeit wurden im Kaschubischen Institut zahlreiche individuelle und gemeinschaftliche Forschungsvorhaben durchgeführt. So sind u.a. eine Reihe von Monographien entstanden, die bei der Erweiterung der Kenntnisse über die Kaschuben und Pommern auf verschiedenen Gebieten (Geschichte, Literatur geschichte und -geographie, Sprachwissenschaft, Anthropologie, Soziologie usw.) eine entscheidende Rolle spielen.

Eine wichtige Erfahrung war die Realisierung von Projekten in Zusammenarbeit mit ausländischen Partnern. Um einige der Projekte zu nennen:

- ein gemeinsam mit der Kaschubisch-Pommerschen Vereinigung und der Ostsee-Akademie in Lübeck veranstaltetes Projekt, dessen Ergebnisse veröffentlicht vorliegen unter dem Titel: *Pomorze – mała ojczyzna Kaszubów. Historia i współczesność. Kaschubisch-Pommersche Heimat. Geschichte und Gegenwart*, hrsg. von J. Borzyszkowski und D. Albrecht, Gdańsk-Lübeck 2000;
- das deutsch-polnisch-israelische, gemeinsam mit der Academia Baltica in Lübeck veranstaltete Projekt *Śladami żydowskimi po Kaszubach / Jüdische Spuren in der Kaschubei*, im Rahmen dessen zwei Workshops und ein wissenschaftliches Seminar zur Geschichte der Juden in der Kaschubei (2006 und 2007) stattfanden. Ergebnis dieses Projekts war das Buch *Śladami żydowskimi po Kaszubach. Przewodnik / Jüdische Spuren in der Kaschubei. Ein Reisehandbuch*, hrsg. von M. Borzyszkowska-Szewczyk und Ch. Pletzing, Lübeck-Gdańsk 2010;
- ein Studienaufenthalt in Kanada, woraus das Buch von Józef Borzyszkowski, *O Kaszubach w Kanadzie* [Über die Kaschuben in Kanada], Gdańsk 2004, hervorging;
- die von Prof. Monika Mazurek gemeinsam mit dem Institut für Slawistik der Universität Oldenburg durchgeführte Studie *Morphologische Irregularität im Kontakt genetisch verwandter und strukturell ähnlicher Varietäten* (2011).

kaschubischer Symbole, Gedächtnisses und kultureller Traditionen], (wissenschaftlicher Leiter Prof. C. Obracht-Prondzyński, 2015-2020).

Im Jahr 2012 wurde dank der Spende Professor Gerard Labudas und seiner Familie der wissenschaftliche Gerard-Labuda-Preis gestiftet. Der Preis wurde bislang zweimal verliehen:

- 2013 wurden Sylwia Bykowska ausgezeichnet (für die Monographie *Rehabilitacja i weryfikacja narodowościowa polskiej ludności w województwie gdańskim po II wojnie światowej* [Rehabilitierung und nationale Verifizierung der polnischen Bevölkerung in der Danziger Wojewodschaft nach dem II. Weltkrieg], Gdańsk 2012 sowie Agnieszka Chlebowska für den Band „*Stare panny*”, wdowy i rozwiedzione. Samotne szlachcianki w Prusach w latach 1815-1914 na przykładzie prowincji Pomorze [„Alte Jungfern“,

Witwen und Geschiedene. Unverheiratete Adelige in Preußen in den Jahren 1815-1914], Szczecin 2012.

- 2016 waren die Preisträger Lechosław Jocz (für die Bücher *System samogłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich* [Das Vokalsystem der gegenwärtigen zentralkaschubischen Mundarten], Szczecin 2013 und *System spółgłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich* [Das Konsonantsystem der gegenwärtigen zentralkaschubischen Mundarten], Szczecin 2014 sowie Piotr Kitowski für das Buch *Sukcesja spadkowa w mniejszych miastach województwa pomorskiego w II połowie XVII i XVIII wieku. Studium prawno-historyczne* [Erbsukzession in Kleinstädten der Wojewodschaft Pommern in der zweiten Hälfte des 17. und im 18. Jahrhundert. Eine historisch-juristische Studie], Warszawa 2015).

Das Preisgeld betrug jeweils 12 500 PLN.

Herausgeberische Tätigkeit

Seit seiner Gründung vor zwanzig Jahren hat das Kaschubische Institut allein oder in Zusammenarbeit mit anderen Einrichtungen über 250 Bücher veröffentlicht, darunter 17 wissenschaftliche Jahrbücher der Reihe „*Acta Cassubiana*“ (Chefredakteur – Prof. J. Borzyszkowski), zahlreiche wissenschaftliche Monographien, Biographien, Übersetzungen und kritische Ausgaben älterer wissenschaftlicher Texte, ferner Bibliographien,

Konferenzmaterialien, literarische Werke, autobiographische Texte, Alben und Ausstellungskataloge.

Seit 2007 wird auf Initiative von Prof. Zbigniew Zielonka die *Bibliothek kaschubischer Schriftsteller* herausgegeben. Die folgenden Bände erfassen die wichtigsten Texte der kaschubischen Literatur in einer kritischen Bearbeitung (in der Originalschreibung und nach der gegenwärtigen kaschubischen

Rechtschreibung) und sind jeweils mit einer Einführung versehen. Bisher sind 10 Bände erschienen: Florian Stanisław Ceynowa, *Rozmówka Półócha z Kaszébą. Rozmówka Kaszébę z Polóchą*, bearb. von J. Treder, Gdańsk 2007; Hieronim Jarosz Derdowski, *Ó panu Czôrljíñscim, co do Pùcka pò séće jachôt*, bearb. von Jerzy Samp, J. Treder, Eugeniusz Gołąbek, Gdańsk 2007; Pf. Bernard Sychta, *Dramaty*, Teil I: *Dramaty obyczajowe*, bearb. von J. Treder, Jan Walkusz, Gdańsk 2008; Jan Rompski, *Dramaty kaszubskie*, bearb. von Adela Kuik-Kalinowska, Daniel Kalinowski, J. Treder, Wejherowo-Gdańsk 2009; Aleksander Majkowski, *Żać i przigodę Remusa. Zvjercadło kaszubski*, bearb. von J. Treder, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2010; Jan Karnowski, *Dramaty*, bearb.

von M. Cybulski, D. Kalinowski, C. Obracht-Prondzynski, Gdańsk 2011; *Liryka młodokaszubów*, bearb. von Hanna Makurat, J. Borzyszkowski, A. Kuik-Kalinowska, Gdańsk 2012; *Poezja Zrzesziniów*, bearb. von H. Makurat, J. Borzyszkowski, D. Kalinowski, Gdańsk 2013; Franciszek Sędzicki, *Utwory kaszubskie*, bearb. von M. Cybulski, D. Kalinowski, Joanna Schodzińska, Gdańsk 2014; *Kaszubscy twórcy z kręgu „Kléki”*, bearb. von H. Makurat, A. Kuik-Kalinowska, J. Borzyszkowski, Gdańsk 2015.

Das Institut hat bereits über 20 Bände der Serie „Pro memoria“ herausgegeben (sämtlich von Prof. J. Borzyszkowski bearbeitet). Die Serie ist Persönlichkeiten gewidmet, die Pommerellen in besonderer Weise verbunden sind oder sich um seine Kultur verdient gemacht haben.

Konferenzen, Seminare, Symposien

Eine der wichtigsten Aufgaben des Instituts ist die Förderung des wissenschaftlichen Lebens. Diesem Zweck dienen Konferenzen, Seminare und Symposien mit unterschiedlichen Schwerpunkten. Innerhalb der zwanzig Jahre seiner Tätigkeit hat das Kaschubische Institut über 150 solcher Veranstaltungen (mit)organisiert, darunter fast 20 internationale Konferenzen (im In- und Ausland).

Die vom Institut (mit)veranstalteten Konferenzen und Seminare zeichnen sich durch eine sehr vielfältige Thematik aus. Im Einklang mit den interdisziplinären Interessen der Institutsmitglieder richten sie sich nicht nur an Wissenschaftler, son-

dern auch an Lehrer, Museumsmitarbeiter, Bibliothekare, Kulturschaffende und Kulturmittler sowie Vertreter der Selbstverwaltungen. Diese Veranstaltungen sind nicht nur für den Gedankenau stausch und für die Präsentation der neuesten Forschungsergebnisse von besonderer Bedeutung, sie tragen auch zur Verbreitung des Wissens über die Kaschuben sowie Pommern und Pommerellen bei. In den meisten Fällen werden die Tagungs- und Seminarunterlagen in Form von Büchern, Zeitschriftenbeiträgen oder Online-Materialien veröffentlicht.

Eine Schlüsselbedeutung für die Popularisierung des Wissens über die Kaschuben und Pommern haben die Tagungen zum aktuellen Stand der Forschung in ausgewählten Bereichen. Diese bieten die Gelegenheit, über die bisherigen wissenschaftlichen Erkenntnisse und über die neuen Herausforderungen im Bereich Kaschubienforschung zu sprechen. Um einige dieser Konferenzen zu nennen: *Pomorski ruch regionalny. Stan i perspektywy* [Pommersche Regionalbewegung. Stand und Perspektiven] – 1999, *Badania kaszuboznawcze w XX wieku* [Kaschubienforschung im 20. Jahrhundert] – 2000, *Zbrodnie hitlerowskie na Pomorzu 1939-1945. Stan badań i postulaty badawcze* [Naziverbrechen in Pommerellen 1939-1945. Forschungsstand und Forschungsdesiderate] – 2001, *Kim są Kaszubi? Nowe tendencje w badaniach społecznych* [Wer sind die Kaschuben? Neue Tendenzen in sozialen Untersuchungen] – 2006, *Literatura kaszubska: w nauce – edukacji – życiu publicznym* [Kaschubische Literatur: Forschung – Schule – Öffentlichkeit] – 2007, *Tradycje gdańskiej humanistyki* [Traditionen der Danziger Geistes- und Humanwissenschaften] – 2008.

Das Kaschubische Institut organisiert auch zyklische Tagungen. Beispielhaft dafür stehen die *Konferencje Kaszuboznawcze* [Konferenzen zur Kaschubienforschung]. Bis 2015 fanden 14 Tagungen statt, für ihre Veranstaltung ist Prof. D. Kalinowski zuständig. Prof. A. Kuik-Kalinowska und Prof. D. Kalinowski veranstalten in Słupsk die *Międzynarodowe Konfrontacje Kulturowe „Wielkie Pomorze”* [Internationalen Kulturkonfrontationen „Großpommern“] zu folgenden Themen: *Wielkie Pomorze – mit i literatura* [Großpommern – Mythos und Literatur] – 2007; *Tożsamość i wielokulturo-*

wość [Identität und Multikulturalität] – 2009, *Kultura i sztuka [Kultur und Kunst]* – 2011, *Wierzenia i religie [Glauben und Religionen]* – 2013, *Społeczeństwo i narody [Gemeinschaften und Nationen]* – 2015. Es handelt sich ferner um Seminarreihe wie *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich* [Unsere Wurzeln. Über die genealogischen Recherchen pommerscher Familien] – 2005, 2008 und 2011, um die Tagungen *Z dziejów Kultury Pomorza XVIII-XX wieku* [Aus der Kulturgeschichte Pommerns vom 18. bis 20. Jahrhundert] – 1999, 2003, 2005, 2007, 2009 und 2011 sowie jährliche Konferenzen in Krajna – 18 Editionen, veranstaltet von Prof. Jowita Kęcińska.

20 Förderung kultureller Aktivitäten, Gedächtniskultur, Debatten, Ausstellungen...

Die Aufgaben des Kaschubischen Instituts erschöpfen sich nicht in der Forschungstätigkeit, der Veranstaltung von Konferenzen und der Publikation einschlägiger Materialien. Von Anfang an ist die Verbreitung des Wissens über die Kaschuben, die Förderung entsprechender kultureller Aktivitäten sowie die Bemühung um das Gedenken an herausragende Persönlichkeiten der kaschubischen Gemeinschaft ebenso von Bedeutung gewesen.

In den vergangenen zwanzig Jahren haben wir an der Organisation zahlreicher Ausstellungen mitgearbeitet, darunter einer dem bildenden Künstler Ryszard Stryjec gewidmeten Ausstellung (1998), der Ausstellung zu Ehren vom Maler Bronisław (Buni) Tusk (2003) und der vom kaschubischen Schriftsteller und Aktivisten Lech Bądkowski (2009) sowie der Ausstellungen 1000-lecie Gdańsk w wydawnictwach [1000 Jahre Danzig im Druckschrifttum] – 1998, Ruch kaszubsko-pomorski w XIX-XXI wieku. W pięćdziesięciolecie upowszechniania kultury Kaszub i Pomorza przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie [Kaschubisch-pommersche Bewegung vom 19. bis zum 21. Jahrhundert. 50 Jahre Verbreitung kaschubischer und pommerscher Kultur durch die Kaschubisch-Pommersche Vereinigung] – 2006; Rosyjscy jeńcy wojenni i emigranci w Gdańsku 1914-1939 r. [Russische Kriegs-

gefangene und Einwanderer in Danzig 1914-1939] – 2012 und Pierwsza wojna światowa 1914-1918 [Der Erste Weltkrieg 1914-1918] – 2014. Die beiden letztgenannten wurden von Prof. Andrzej Romanow kuratiert.

Das Institut organisiert auch Jubiläen für Personen, die sich besondere Verdienste um Wissenschaft und Kultur in der Region erworben haben (darunter Anna Łajming, Zbigniew Zielonka, Stanisław Pestka), und Gedenkefeiern (u.a. für Lech Bądkowski, Róża Ostrowska, Jan Piepka). Es unterstützt ferner die Anfertigung von Gedenktafeln und anderen Gedächtniszichen, so etwa der Gedenktafel für Aleksander Majkowski (Gryfia/Greifswald, 2003), Pf. Antoni Wolszlegier (Piaseczno, 1998), Ryszard Stryjec (Gdańsk, 2001), Anna Łajming (Przymuszewo, 2004), Józef Ceynowa (Czersk und Połczyno, 2005), Róża Ostrowska (Wdzydze, 2005), Jan Karnowski (Krostkowo, 2006), Pf. Ignacy Cyra (Bytów, 2012) und Augustyn Wika-Czarowski (Hel, 2014).

Darüber hinaus beteiligte sich das Institut an der Anfertigung von Denkmälern für literarische Figuren: Remus-Skulptur in Wielki Buczek (2016) und seines Begleiters Trąba an der St. Judas-Thaddäus-Kirche in Lizaki (2011).

Ein anregendes wissenschaftliches Vorhaben war in den Jahren 2013 und 2014 die Pomorska

debata o kulturze [Pommersche Kulturdebatte], an der zahlreiche Kultureinrichtungen und wissenschaftliche Institute (insgesamt über 500 Personen) teilnahmen. Die Bandbreite der Themen spiegelt sich in den folgenden Veranstaltungen: *Pomorska wielokulturowość: niewykorzystane potencjały czy potencjalne ryzyka? [Multikulturalität Pommerns: nicht ausgeschöpftes Potential oder potentielles Risiko?]*; *Regionalna i etniczna kultura popularna [Regionale und ethnische Popkultur]*; *Wie kann das Wissen über Pommern popularisiert werden? Projekte, Unternehmungen, Institutionen, Menschen [Jak popularyzować wiedzę o Pomorzu? Projekty, działania, instytucje, ludzie]*; *Kultura książki - książka dla kultury [Buchkultur – Buch für die Kultur]*; *Kultura pomorska 2.0, czyli o tym, co jest, a czego nie ma w sieci [Kultur Pommerns 2.0 – davon, was es online gibt und nicht gibt]*; *Pomorska*

kultura pamięci [Pommersche Gedächtniskultur]; Pomorskie rzeczy – przedmioty, materialność, „dotykliwość” [Pommersche Dingwelten – Gegenstände, Materialität, „Greifbarkeit”], Niematerialne dziedzictwo kulturowe Pomorza [Immaterielles Kulturerbe Pommerns]; Muzyka pomorska [Musik Pommerns] sowie Instytucje kultury – hegemon czy służka [Kulturinstitutionen – Hegemonie oder Dienst?].

Das Kaschubische Institut engagiert sich auch in der Organisation von Foren für Kulturanimateure. Wir haben drei allgemeinpommersche (1999, 2001 und 2011) und vier Büttower Foren für Kulturanimateure (2013, 2014, 2015, 2016) veranstaltet. Die Foren bieten Personen, die im Wissenschafts- und Kultursektor tätig und/oder Mitglieder bei Nichtregierungsorganisationen sind, Austausch- und Vernetzungsmöglichkeiten.

Partner, Mitarbeiter, Stifter

Seit seinen Anfängen hat das Kaschubische Institut im Rahmen seiner vielfältigen Aktivitäten ein breites Netz von Kooperationspartnern – Personen und Institutionen in Kaschubien, in Pommern, in Polen und außerhalb Polens – aufgebaut. Unter ihnen sind unterschiedliche Forschungsbereiche vertretende Wissenschaftler, Künstler (Schriftsteller, bildende Künstler, Musiker), regionale Aktivisten und Kulturanimateure. Es gibt aber auch institutionelle Partner – Hochschulen und ihre organisatorischen Einheiten, Wissenschafts-

akademien, wissenschaftliche und soziokulturelle Vereinigungen, Forschungs- und Kulturinstitute, Selbstverwaltungen, Schulen und Bibliotheken, Institutionen des öffentlichen Lebens, Firmen und Medien. Von den ausländischen Partnern sind folgende besonders erwähnenswert:

- die Academia Baltica in Sankelmark bei Flensburg – mit der Academia wurden u.a. das Projekt *Jüdische Spuren in der Kaschubei* (2006–2009), sowie das Seminar *Pommern-Pomorze*.

Eine Region neu erzählen / Opowiedzieć regiona nowo in Sankelmark, 2016, veranstaltet;

- das Herder-Institut in Marburg – gemeinsam wurde u.a. ein mit Alexander Treichel, einem Erforscher Kaschubiens und Pommerellens zu Beginn des 20. Jahrhunderts, verbundenes Projekt realisiert;
- der Landesverband Mecklenburg und Vorpommern „Kulturbund“ e. V. – gemeinsam veranstaltet wurde eine Reihe von Seminaren, Tagungen und Konferenzen in Deutschland und Polen, so die *Kaschubisch-Schweriner Begegnung* in Parchim, 2001; *Auf den Spuren der Kaschuben. Geschichte und Kultur einer polnischen Minderheit im Europäischen Integrationsprozess*, Waren, 2002;
- die Historische Kommission für Ost- und Westpreußische Landesgeschichte – Konferenz *Danzig und Kaschubien in der Vergangenheit*, 2003.

Ein weiteres Beispiel für die internationale Zusammenarbeit ist die interdisziplinäre Tagung *Topografie pamięci pogranicza. Nadrenia i Pomorze w perspektywie porównawczej/Gedächtnistopografien im Grenzraum. Pommern und Rheinland im Vergleich*, die das Kaschubische Institut 2015 gemeinsam mit der Arbeitsstelle zur Erforschung von Narrativen in Grenzräumen an der Universität Gdańsk, mit dem Institut „Moderne im Rheinland“ an der Heinrich-Heine-Universität in Düsseldorf und dem Westkaschubischen Museum in Bytów veranstaltete.

Weitere Beispiele für die internationale Zusammenarbeit sind ferner die Beteiligung an der Vorbereitung und Durchführung einer wissenschaftli-

chen Tagung an der Internationalen Humanistischen Schule Mittel- und Osteuropas mit dem Titel: *Kleine Nationen und ethnische Gruppen im gegenwärtigen Europa: Beispiel der Kaschuben*, gemeinsam mit der Stiftung „Instytut Artes Liberales“ und der Forschungsstelle „Antike Tradition“ an der Warschauer Universität) – 2002. 2016 wurden die Erinnerungen von Frank Meisler – dem aus Danzig stammenden israelischen Bildhauer und Holocaust-Überlebenden – in Zusammenarbeit mit der Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas in Berlin in deutscher Übersetzung herausgegeben.

Eine separate Erwähnung ist die Zusammenarbeit mit The Wilno Heritage Society und seiner Leitung wert, insbesondere mit Shirley Mask-Connolly aus Ottawa. Im Rahmen dieser Zusammenarbeit werden Veröffentlichungen ausgetauscht und Forschungsprojekte unterstützt. Ergänzend hierzu finden gegenseitige Besuche im polnischen und im kanadischen Kaschubien statt. Dank der Zusammenarbeit mit Blanche Krbechek entwickelt sich die Zusammenarbeit mit dem kaschubischen Milieu in den USA besonders rasch. Der Verbreitung des Wissens über die Kaschuben und der kaschubischen Kultur in Übersee dienen die Übersetzungen literarischer Werke u.a. von A. Łajming, H. Derdowski und A. Majkowski ins Englische und wissenschaftliche Publikationen wie z.B. *The Kashubs, Pomerania and Gdańsk* von J. Borzyszkowski (2005) oder *The Kashubs: Past and Present*, herausgegeben von C. Obracht-Prondzyński und T. Wicheriewicz (2011).

Das Kaschubische Institut hat nicht zuletzt ein vielfältiges Kooperationsnetz mit regionalen und nationalen Institutionen entwickelt. Es hat

verschiedenartige wissenschaftliche und kulturelle Projekte mit Hochschulen (z.B. mit der Universität Gdańsk, der Pommerschen Akademie in Słupsk/ Akademia Pomorska w Słupsku, der Technischen Universität Gdańsk/ Politechnika Gdańsk), mit der Danziger Bibliothek der Polnischen Akademie der Wissenschaften und der Abteilung der Polnischen Akademie der Wissenschaften in Gdańsk, mit der Danziger Abteilung der Polnischen Gesellschaft für Volkskunde, mit dem Danziger Wissenschaftsverein, dem Polnischen Verein für Soziologie, dem Polnischen Staatsarchiv in Szczecin und Gdańsk und der Danziger Günter Grass Gesellschaft realisiert.

An dieser Stelle ist die Bedeutung der Gründung der Sektion der Polnischen Akademie der Gelehrsamkeit PAU in Gdańsk (Oktober 2014) sowie der Berufung der Kaschubischen Kommission an ihre Seite (Januar 2015) zu betonen. In Zusammenarbeit mit der PAU waren die Tagung *Kaschuben, Pommern und Krakau: Über das Interesse an kaschubisch-pommerschen Angelegenheiten in den Kreisen der Polnischen Akademie der Gelehrsamkeit*, der öffentliche Vortrag „Gründereffekt“ und die kaschubische Bevölkerung sowie drei Diskussionsrunden Begegnungen mit Meisterzustande gekommen:

Wichtige Partner des Instituts sind Museen (in Chojnice, Wdzydze Kiszewskie, Gdańsk, Słupsk, Kluki, Bytów, Lębork und Człuchów sowie das Museum für Schrifttum und Kaschubisch-Pommersche Musik in Wejherowo). Im Bereich der Kultureinrichtungen sind folgende Institutionen zu den Schlüsselpartnern zu zählen: das Danziger Ostsee-Kulturzentrum (Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku), das u.a. an den Projekten

Pommersche Familie und Nekropolen Pommerns mitbeteiligt war, das Institut für Stadtkultur (Instytut Kultury Miejskiej), und eine Reihe von städtischen und Gemeindekulturzentren (u.a. in Karsin, Sierakowice, Malbork, Czersk, Główczyce, Tuchom, Słupsk, Sztum, Wielki Buczek, Wejherowo, Bytów). Hinzuzuzählen sind zahlreiche Bibliotheken (z.B. in Szemud, Bolszewo, Gdynia, Lębork, Słupsk, Starogard Gdańsk, Tuchola, Elbląg) und Institutionen wie das Haus der Begegnungen mit der Geschichte (Dom Spotkań z Historią) in Warschau, das Europejskie Solidarność-Zentrum (Europejskie Centrum Solidarności) in Gdańsk und die Danziger Günter Grass Gesellschaft. Schlüsselpartner sind die Kaschubisch-Pommersche Vereinigung (Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie) – sowohl der Hauptvorstand als auch die Vorstände territorialer Abteilungen der Vereinigung-, die Kaschubische Volkshochschule (Kaszubski Uniwersytet Ludowy) in Wieżyca, die Kaschubische Parlamentarische Kommission (Kaszubski Zespół Parlamentarny), die Kaschubische Allgemeinbildende Oberschule in Brusy (Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące w Brusach) sowie das Kaschubische Kulturforum (Kaszubskie Forum Kultury) in Gdynia.

Den oben genannten und vielen anderen Institutionen, Organisationen und Personen ist es zu verdanken, dass das Kaschubische Instituts bis heute erfolgreich agieren, d.h. das Wissen über die Kaschuben und Pommern fördern und das kulturelle Erbe unserer Region verbreiten kann.

Nicht weniger wichtig sind unsere Stifter, Spender und Mäzene. Seit 2005 bekommt das Institut einen Zuschuss des polnischen Ministeriums für Inneres und Verwaltung (MSWiA). Zuschüsse für die Forschung und für die herausgeberische

Tätigkeit wurden auch vom polnischen Ministerium für Wissenschaft und Hochschulwesen (MNiSW) sowie vom Ministerium für Kultur und Nationales Erbe (MKiDN) gewährt.

Ein bedeutender Mäzen unseres Instituts ist die Hermann-Niermann-Stiftung in Düsseldorf. Dank der Unterstützung seitens der Stiftung konnten wir dreimal die notwendige Büroausstattung, Sekretariats- und Lagermöbel anschaffen und eine Reihe von wissenschaftlichen und Buchprojekten durchführen. Die Liste unserer Schlüsselpartner wäre ohne die Stiftung „Erinnerung, Verantwortung, Zukunft“ in Berlin, die Robert Bosch Stiftung und die Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit nicht komplett.

Von Bedeutung ist die Unterstützung, die wir von den Selbstverwaltungsorganen auf der lokalen, der Kreis- sowie der Wojewodschaftsebene erhalten, u.a. die lokale Fischergruppe „Pojezierze Bytowskie“, die Stiftung „Partnerstwo Dorzecze Słupi“, einige Forstreviere und Forstämter (Bytów, Kościerzyna, Lipka i Przymuszewo).

An dieser Stelle möchten wir uns bei all diejenigen, die die Tätigkeiten des Instituts uneigennützig, durch finanzielle Spenden oder die unentgeltliche Durchführung verschiedener Aufgaben unterstützt haben, bedanken. All das bestätigt, dass unsere Tätigkeit sinnvoll ist.

